

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgriwtini</u>	
Pwyllgor:	Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio
Dyddiad:	15 Mehefin 2021
Pwnc:	Adroddiad Blynyddol ar Safonau'r Iaith Gymraeg 2020-21
Pwrpas yr Adroddiad:	Cyflwyno'r adroddiad er sylwadau cyn ei gyflwyno am gymeradwyaeth dirprwyiedig i'w gyhoeddi.
Cadeirydd Sgriwtini:	Cyng Gwilym O Jones
Aelod(au) Portfolio:	Cyng Ieuan Williams – Deilydd Portffolio ar gyfer trawsnewid gwasanaethau a chyfrifoldeb am yr iaith Gymraeg
Pennaeth Gwasanaeth:	Annwen Morgan, Prif Weithredwr
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	Huw Jones, Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd 01248 752108 JJones@ynysmon.gov.uk
Aelodau lleol:	Ddim yn berthnasol

1 – Argymhelliad/ion

Gwahoddir y Pwyllgor i gyflwyno sylwadau ar yr Adroddiad Blynyddol ar Safonau'r Iaith Gymraeg 2020-21 cyn ei gyflwyno am gymeradwyaeth dirprwyiedig gan y Deilydd Portffolio i'w gyhoeddi.

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Arall

Mae Cynllun y Cyngor 2017-2022 yn nodi y *“rhoddir blaenoriaeth i ddiogelu a datblygu'r defnydd o'r iaith Gymraeg a'i chyfraniad i hunaniaeth ddiwylliannol a threftadaeth yr Ynys.”*

Bu i'r Cyngor llawn gymeradwyo Polisi Iaith Gymraeg y Cyngor ar 12 Mai 2016. Mae'r adroddiad blynyddol hwn yn amlinellu sut y gweithredwyd y polisi yn ystod 2020-21.

3 – Egwyddorion Fel Canllaw ar gyfer Sgriwtini**Er mwyn cymhorthi Aelodau wrth graffu'r pwnc:-****3.1** Effaith mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau **[ffocws ar y cwsmer/ dinesydd]****3.2** Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd **[ffocws ar werth]****3.3** Edrych ar unrhyw risgiau **[ffocws ar risg]****3.4** Craffu'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu warantu ansawdd **[ffocws ar berfformiad ac ansawdd]****3.5** Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- hirdymor
- atal
- integreiddio
- cydweithio
- cynnwys

[ffocws ar lesiant]**3.6** Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar:

- y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
- y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau
- y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

[ffocws ar gydraddoldeb a'r Gymraeg]**4 - Cwestiynau Sgriwtini Allweddol**

1 - A oes unrhyw risgiau penodol sy'n peri pryder o ran cydymffurfiaeth?

2 - Beth yw'r prif heriau yn y dyfodol o ran priflifo'r Gymraeg o fewn y Cyngor?

3 - A oes yna unrhyw ddata ychwanegol a fyddai'n ychwanegu gwerth i'r adroddiad blynyddol?

5 – Cefndir / Cyd-destun

Mae'n ofyniad statudol i'r Cyngor ddarparu adroddiad blynyddol, mewn perthynas â phob blynyddyn ariannol, sy'n delio â'r modd y bu iddo gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg yr oedd o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy (yn unol â Safonau 158, 164 a 170). Mae'r adroddiad yn cynnwys gwybodaeth am y meysydd a ganlyn:

- Camau a gymerwyd i gydymffurfio â'r Safonau Iaith
- Camau gweithredol i hyrwyddo a hwyluso'r Safonau Iaith
- Hunanreoleiddio
- Trefniadau Monitro
- Gwaith datblygol i lunio polisi
- Gwaith datblygol i hybu'r Gymraeg
- Adrodd ar berfformiad – cwynion a chanmoliaethau, sgiliau iaith staff, hyfforddiant
- Casgliadau ac argymhellion

6 – Asesiadau Effaith

6.1 – Yr effeithiau posibl ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

Gweler 6.3 isod.

6.2 – Yr effeithiau posibl ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau

Gweler 6.3 isod.

6.3 – Yr effeithiau posibl ar y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Pwrpas yr adroddiad blynyddol yw dangos sut mae'r Cyngor wedi bod yn cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg yn ystod 2020-21. Mae rhannau 2.3 a 6.0 yn yr adroddiad yn rhoi trosolwg o'r camau gweithredol a gymerwyd i sicrhau cydymffurfiaeth gyda'r Safonau hynny sy'n ymwneud ag ystyried yr effaith ar y Gymraeg a siaradwyr Cymraeg.

7 – Oblygiadau Ariannol

Amherthnasol.

8 – Atodiadau

Atodiad 1 – Adroddiad Blynyddol ar Safonau'r Iaith Gymraeg 2020-21 (drafft).

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad Blynyddol (Drafft) ar Safonau'r Iaith Gymraeg 2020-21

Cyflwyniad

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn parhau'n gwbl ymrwymedig i gwrdd â gofynion Safonau'r Gymraeg ers derbyn yr Hysbysiad Cydymffurfio yn nol yn 2015. Yn ogystal â'i gwneud hi'n haws i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywyd pob dydd, gwelir hyn fel cyfraniad yn lleol tuag at yr ymdrechion cenedlaethol i gynyddu'r nifer o siaradwyr Cymraeg i filiwn erbyn 2050. Mae bodolaeth Safonau'r Gymraeg wedi darparu cyfle adeiladol i'r Cyngor Sir i atgyfnerthu'r gofynion a gwella ansawdd ac argaeledd gwasanaethau cyfrwng Cymraeg.

Bydd yr adroddiad hwn yn cynnwys gwybodaeth am y meysydd a ganlyn:

- Camau a gymerwyd i gydymffurfio â'r Safonau Iaith
- Camau gweithredol i hyrwyddo a hwyluso'r Safonau Iaith
- Hunanreoleiddio
- Trefniadau Monitro
- Gwaith datblygol i lunio polisi
- Gwaith datblygol i hybu'r Gymraeg
- Adrodd ar berfformiad – cwynion a chanmoliaethau, sgiliau iaith staff, hyfforddiant
- Casgliadau ac argymhellion

Crynodeb o'r prif gyflawniadau yn ystod 2020/21

Gwelwyd cynnydd mewn sawl maes dros y flwyddyn ddiwethaf. Mae hyn yn cynnwys:

- Ymgorffori gofynion Dogfen Gyngor Arferion Da Comisiynydd y Gymraeg (2020) o ran yr iaith Gymraeg yn y templed a'r canllawiau corfforaethol ar gyfer Asesu Effaith. (Rhan 2.3), (Rhan 6.0).
- Derbyn dyfarniad cadarnhaol yn dilyn gwaith monitro gan swyddfa Comisiynydd y Gymraeg (Rhan 4.0).
- Nifer helaeth o staff y Cyngor (979) yn derbyn crynodeb o'r gofynion o ran y Gymraeg ar y Porth Polisi fel rhan o'r trefniadau hunanreoleiddio (Rhan 4.0).
- Adnabod, trwy holiadur i'r cyd-gysylltwyr Safonau Iaith, yr heriau a'r arferion da o fewn y Cyngor yn ystod y cyfnod Cofid-19 (Rhan 4.0).
- Y Fforwm Iaith Sirol wedi parhau i gyfarfod yn rhithiol yn rheolaidd (Rhan 7.1.1).
- Nifer o gyflawniadau yn ystod cyfnod Cofid-19 i gynyddu'r defnydd a hyrwyddo'r Gymraeg o fewn y weinyddiaeth a gwasanaethau'r Cyngor (Rhan 7.1.3).
- Meddalwedd cwbl ddwyieithog cymorth technoleg 'Freshservice' wedi'i bwrcasu ar gyfer logio ceisiadau am wasanaeth (Rhan 7.1.4).
- Fflyd o lorïau graeanu newydd i gyd wedi derbyn enwau Cymraeg (Rhan 7.1.5).
- O ran Mwy na Geiriau, codwyd ymwybyddiaeth staff o'r gofynion a monitwyd sut y cofnodir y 'Cynnig Rhagweithiol' o ddewis iaith (Rhan 7.1.6).
- Yn ystod 2020-21, trwy'r rhaglen Arfor, rhoddwyd 41 grant iaith a 16 grant busnes ar Ynys Môn (Rhan 7.1.7).
- Derbyniwyd canmolïaeth ysgrifenedig gan Farnwr Ardal am y nifer uchel o weithwyr cymdeithasol sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg (12-11-20) (Rhan 8.1).

1.0 Cefndir a'r cyd-destun deddfwriaethol

Mae'n ofynnol i Gyngor Sir Ynys Môn gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg, a gyflwynwyd o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Mae Mesur y Gymraeg yn rhoi statws swyddogol i'r Gymraeg yng Nghymru, ac egwyddorion sylfaenol Safonau'r Gymraeg yw na ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac y dylid hybu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg, i'w gwneud yn haws i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywyd bob dydd.

Mae'r Safonau yn cymryd lle'r Cynllun Iaith ac yn cynnig fframwaith newydd i bennu sut y byddwn yn:

1. cyflenwi gwasanaethau Cymraeg,
2. llunio polisi mewn modd sy'n hyrwyddo'r Gymraeg,
3. gweithredu trwy gyfrwng y Gymraeg,
4. hybu'r Gymraeg,
5. cadw cofnodion ynglŷn â'r Gymraeg.

Derbyniodd y Cyngor hwn Hysbysiad Cydymffurfio ar y Safonau Terfynol ar 30 Medi, 2015. Golyga hyn bod y Cyngor Sir bellach yn ddarostyngedig i'r Safonau'r Iaith Gymraeg ers i 154 ohonynt ddod yn weithredol ar 30 Mawrth, 2016 a chwech o safonau pellach ar 30 Medi, 2016. Ceir rhestr lawn ohonynt ar wefan y Cyngor Sir.

Golyga hyn y daeth Cynllun Iaith Gymraeg i ben ar 30 Mawrth, 2016 pan ddaeth y Safonau i rym. Roedd y Cyngor eisoes wedi bod yn cydymffurfio â nifer sylweddol o'r Safonau a osodwyd arno trwy weithrediad ei Gynllun Iaith, ac yn wir roedd y cynllun hwn yn mynd ymhellach na'r Safonau Iaith mewn sawl maes. Ystyriwyd na ddylid gwanhau sefyllfa bresennol y Cyngor o ran yr iaith trwy gyfyngu at gydymffurfiaeth â'r Safonau'n unig ac o ganlyniad, fe ddatblygwyd Polisi Iaith o'r newydd. Mae'r Polisi Iaith hwn yn gyplysiad o'r Cynllun Iaith a'r Safonau y mae'r cyngor o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy. Fe fabwysiadwyd y Polisi Iaith hwn gan y Cyngor Sir ar 12 Mai, 2016.

2.0 Y Safonau Iaith

2.1 Yr Hysbysiad Cydymffurfio

Yn dilyn derbyn yr Hysbysiad Cydymffurfio, cynhaliwyd ymarferiad sgorio statws RAG yn erbyn pob un o'r Safonau er mwyn adnabod pa gamau gweithredu oedd angen eu rhoi ar waith er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth.

2.2 Cydymffurfiaeth gyda'r Safonau Iaith Cyflenwi Gwasanaeth

Mae gan y Cyngor Sir ddyletswydd i gydymffurfio â 77 o Safonau Cyflenwi Gwasanaeth ac isod ceir trosolwg o'r camau gweithredol a gymerwyd i sicrhau cydymffurfiaeth.

Safon/au	Cynnwys y Safon/au	Camau Gweithredol
7+64+67+68	Safonau'n ymwneud â darparu'r 'Cynnig Rhagweithiol' o ddewis iaith	Arwydd 'cynnig rhagweithiol' wedi'i osod ym mhob derbynfa. Bathodynau iaith gwaith ar gael i'r holl staff. Neges generig a chyfarwyddiadau i'w osod ar ohebiaeth, dogfennaeth a hysbysiadau swyddogol ar gael i staff.
1-7 8-22 37+38 40-49 50-51 69-70	Safonau'n ymwneud â darparu gwasanaeth wyneb yn wyneb, dros y ffôn ac yn ysgrifenedig ynghyd â chyhoeddusrwydd a hysbysebu gan y Cyngor	Gweler 3.1 gogyfer y rhestr o gyfarwyddiadau a chanllawiau i staff. Darparwyd sesiynau hyfforddiant i staff ar y gofynion cydymffurfiaeth. Bydd rhaglen dreigl ar gyfer y sesiynau hyn er mwyn cyfarch newidiadau o fewn y gweithlu.
23-28 30-36	Safonau'n ymwneud â chynnal cyfarfodydd a digwyddiadau cyhoeddus	Gweler 3.1 gogyfer y rhestr o gyfarwyddiadau a chanllawiau i staff. Darparwyd sesiynau hyfforddiant i staff ar y gofynion cydymffurfiaeth. Bydd rhaglen dreigl ar gyfer y sesiynau hyn er mwyn cyfarch newidiadau o fewn y gweithlu.
52-57 58-59	Safonau'n ymwneud â gwefannau a gwasanaethau ar-lein ynghyd a defnydd y Cyngor o'r cyfryngau cymdeithasol	Polisi Pwrcasu TGCh a'r Manylebau ar gyfer gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor/darparwyr allanol yn cynnwys gofynion Safonau'r Gymraeg. Cynnwys y wefan Ap Môn a Map Môn yn ddwyieithog. Cynnwys yn ddwyieithog ar y cyfryngau cymdeithasol (gyda'r Gymraeg yn gyntaf). Darperir ymateb yn dewis iaith y defnyddiwr. Rheolir y cynnwys gan un uned

Safon/au	Cynnwys y Safon/au	Camau Gweithredol
		gwasanaeth i sicrhau cysondeb a chydymffurfiaeth.
71-75	Safonau'n ymwneud â dyfarnu grantiau	Dogfen Safonau'r Gymraeg ar gyfer Dyrannu Grantiau – Canllawiau Corfforaethol ar y fewnwyd.
76-80	Safonau'n ymwneud â dyfarnu contractau	Polisi Caffael a'r hyfforddiant 'Gwerthwch i Gymru' yn cynnwys gofynion y Safonau Iaith.
155-160	Safonau Atodol yn ymwneud â'r Safonau Cyflenwi Gwasanaeth	Ceir dogfen ar ein gwefan yn nodi pa safonau mae'r Cyngor dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy. Ceir trefn gorfforaethol wrth ymdrin â chwynion iaith Gymraeg a cheir gwybodaeth am y drefn ar wefan y Cyngor. Cyhoeddir adroddiadau blynyddol yn unol â gofynion Safonau'r Gymraeg.

2.3 Cydymffurfiaeth gyda'r Safonau Llunio Polisi

Mae gan y Cyngor Sir ddyletswydd i gydymffurfio â 16 o Safonau Llunio Polisi ac isod ceir trosolwg o'r camau gweithredol a gymerwyd i sicrhau cydymffurfiaeth.

Safon/au	Cynnwys y Safon/au	Camau Gweithredol
88-90+94	Safonau'n ymwneud ag ystyried yr effaith ar y Gymraeg a siaradwyr Cymraeg	Templed safonol ar gael ar gyfer Asesu Effaith ar yr Iaith Gymraeg ac ar gael ar fewnwyd y Cyngor. Gofynion o ran yr iaith Gymraeg wedi'u hymgorffori yn y templed a'r canllawiau corfforaethol o ran asesu effaith. Dogfen Gyngor Arferion Da Comisiynydd y Gymraeg (Medi 2020) hefyd ar gael ar yr un dudalen.

Safon/au	Cynnwys y Safon/au	Camau Gweithredol
		Templed Pwyllgor Gwaith wedi ei ddiweddarau i gyfarch yr angen a'r cyswllt uniongyrchol rhwng asesiadau Effaith â phroses wneud penderfyniadau'r Cyngor. Cyngor wedi cryfhau ei brosesau wrth lunio Canllaw i wasanaethau ar gydymffurfio gyda'r Safonau Iaith wrth gynnal ymgynghoriadau cyhoeddus. Mae'r canllaw ar gael ar fewnwyd y Cyngor ac mae'r angen i gynnwys y cwestiwn isod mewn dogfennau ymgynghori wedi'i nodi: <i>"Rydym wedi cynnal Asesiad Effaith ar yr effeithiau positif ac andwyol ar Gydraddoldeb a'r Iaith Gymraeg. Yn eich barn chi, a ydym wedi methu rhywbeth?"</i> Mae arweiniad a chefnogaeth gorfforaethol ar y maes asesu effaith ar gael i wasanaethau.

2.4 Cydymffurfiaeth gyda'r Safonau Gweithredu

Mae gan y Cyngor Sir ddyletswydd i gydymffurfio â 53 o Safonau Gweithredu ac isod ceir trosolwg o'r camau gweithredol a gymerwyd i sicrhau cydymffurfiaeth.

Safon/au	Cynnwys y Safon/au	Camau Gweithredol
98	Safon yn ymwneud â datblygu polisi ar ddefnyddio'r Gymraeg yn fewnol	Mae Canllaw Gweinyddu Mewnol ar gael ar y fewnwyd fel arweiniad i staff ers 1-4-19.
99-105	Safonau'n ymwneud â darparu dogfennau cyflogaeth yn Gymraeg	Mae dewis iaith mwyafrif yr aelodau staff wedi'i sefydlu ar gyfer derbyn y cytundeb gwaith ac unrhyw ffurflenni, dogfennau neu ohebiaeth yn

Safon/au	Cynnwys y Safon/au	Camau Gweithredol
		ymwneud â'i g/chyflogaeth. Os nad yw hyn yn hysbys, bydd y dogfennau'n cael eu gyrru'n ddwyieithog.
105-111	Safonau'n ymwneud â pholisïau Adnoddau Dynol	Holl bolisïau adnoddau dynol yn cael ei darparu'n ddwyieithog i staff ar y fewnwyd.
112-119	Safonau'n ymwneud â'r Drefn Gwyno a Disgyblu	Trefn Gwyno a phroses Disgyblu'r Cyngor ar gael i staff trwy gyfrwng y Gymraeg
120-126	Safonau'n ymwneud â'r fewnwyd ac adnoddau TGCh	Mewnwyd y Cyngor yn ddwyieithog. Meddalwedd Cysgliad er mwyn gwirio sillafu a gramadeg Cymraeg ar gael i holl staff y Cyngor ei lawr lwytho.
127-133	Safonau'n ymwneud â meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi'r gweithlu	Mae sgiliau iaith staff yn cael eu nodi yn ystod y broses recriwtio a'r gwerthusiad blynyddol. Gall staff nodi eu dewis iaith ar gyfer hyfforddiant ar y ffurflen gais am gwrs byr. Darperir hyfforddiant, anogaeth ac amser yn ystod y diwrnod gwaith i ddatblygu sgiliau iaith dysgwyr a siaradwyr rhugl.
134+135	Safonau'n ymwneud â geiriad a logo ar gyfer llofnod e-bost staff	Bwletin cyfarwyddyd i staff a logos ar gyfer siaradwyr Cymraeg a dysgwyr ar gael i'w llawr lwytho.
136-140	Safonau'n ymwneud â recriwtio ac apwyntio	Canllawiau recriwtio newydd yn nodi pob swydd yn Gymraeg hanfodol a bod y lefel ar gyfer y 4 sgil i'w gweld yn y swydd ddisgrifiad. Dogfennau recriwtio a swydd ddisgrifiadau i gyd ar gael yn ddwyieithog.
167-172	Safonau Atodol yn ymwneud â'r Safonau Cyflenwi Gwasanaeth	Ceir dogfen ar ein gwefan yn nodi pa safonau mae'r Cyngor dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy.

Safon/au	Cynnwys y Safon/au	Camau Gweithredol
		Ceir trefn gorfforaethol wrth ymdrin â chwynion iaith Gymraeg a cheir gwybodaeth am y drefn ar wefan y Cyngor. Cyhoeddir adroddiadau blyneddol yn unol â gofynion Safonau'r Gymraeg.

2.5 Cydymffurfiaeth gyda'r Safonau Hybu

Mae gan y Cyngor Sir ddyletswydd i gydymffurfio â 4 o Safonau Hybu ac isod ceir trosolwg o'r camau gweithredol a gymerwyd i sicrhau cydymffurfiaeth.

Safon/au	Cynnwys y Safon/au	Camau Gweithredol
145+146	Safonau'n ymwneud â hybu'r Gymraeg ac i hwyluso'r defnyddio'r Gymraeg yn ehangach	Strategaeth Iaith Gymraeg 2016-2021 gyda tharged i gynyddu'r canran o siaradwyr Cymraeg i 60.1% erbyn 2021 Cefnogi Diwrnod Cenedlaethol Hawliau'r Gymraeg - Mae Gen i Hawl – ar 7 Rhagfyr 2020 drwy'r cyfryngau cymdeithasol.
173+174	Safonau Atodol yn ymwneud â'r Safonau Hybu	Ceir dogfen ar ein gwefan yn nodi pa safonau mae'r Cyngor dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy.

3.0 Camau Gweithredol i hyrwyddo a hwyluso'r Safonau Iaith

3.1 Deunyddiau i staff

Darperir cyfres o ganllawiau a chyfarwyddiadau i staff ar fewnwyd y Cyngor i'w cynorthwyo i sicrhau cydymffurfiaeth gyda gofynion y Safonau Iaith sef:

- Polisi Iaith Gymraeg
- Cyfres o fwletinâu gwybodaeth thematig ar:
 - Wasanaethau wyneb yn wyneb
 - Wasanaethau dros y ffôn
 - Wasanaethau trwy lythyr neu e-bost

- Baratoi dogfennau, y wefan, gwasanaethau ar-lein, cyfryngau cymdeithasol a darparu cyrsiau addysgol
- Ystyried y Gymraeg wrth ymgynghori, gwneud gwaith ymchwil a datblygu cynigion
- Canllawiau corfforaethol ar gyfer Dyrannu Grantiau
- Siarter Gwasanaeth Cwsmer – canllawiau i staff (sy'n cynnwys gofynion y Safonau Iaith)
- Canllaw ar gynnal Cyfarfodydd Dwyieithog
- Canllaw ar Weinyddu Mewnol
- Neges safonol ar gyfer e-byst, llythyrau, cyhoeddiadau a hysbysiadau swyddogol
- Logos iaith gwaith ar gyfer siaradwyr Cymraeg a dysgwyr i'w llawr lwytho
- Cyfarwyddiadau ar sut i lawr lwytho'r meddalwedd gogyfer fersiwn Cymraeg o Microsoft Windows
- Templed ar gyfer Asesu Effaith ar y Gymraeg
- Canllaw i wasanaethau ar gydymffurfio gyda'r Safonau Iaith wrth gynnal ymgynghoriadau cyhoeddus.

3.2. Strwythurau/gweithgaredd i gefnogi'r maes

- Cynnal cyfarfodydd rheolaidd gyda'r cyd-gysylltwyr Safonau Iaith Gymraeg o fewn pob gwasanaeth. Mae'r rhwydwaith hwn yn hynod ddefnyddiol er mwyn rhannu arfer da, herio a chefnogi ac adnabod unrhyw rwystrau ar lefel gwasanaeth;
- Mynychwyd cyfarfodydd o'r Penaethiaid Gwasanaeth a thimau rheoli'r gwasanaethau unigol, yn ôl y galw, i ddarparu diweddariadau ac arweiniad ar ofynion Safonau'r Gymraeg.

Cydnabyddir bod y broses o godi ymwybyddiaeth yn un parhaus gyda'r nod o sicrhau bod y gofynion yn cael eu prif llofnod naturiol i waith y Cyngor.

4.0 Hunanreoleiddio

Mae Fframwaith Rheoleiddio Comisiynydd y Gymraeg yn gosod disgwyliad ar y Cyngor i hunanreoleiddio ei berfformiad yn erbyn gofynion Safonau'r Gymraeg. Mae hyn oherwydd mai'r sefydliad, nid Comisiynydd y Gymraeg sydd o dan ddyletswydd statudol i gydymffurfio â'r safonau perthnasol.

Cynhaliodd swyddfa Comisiynydd y Gymraeg ymarferiad siopwr cudd ar y Cyngor am y cyfnod 2019-20 ac fe dderbyniwyd canlyniadau'r ymarferiad mewn gohebiaeth dyddiedig 7 Awst 2020. Roedd yr ymarferiad yn profi'r agweddau a ganlyn i sicrhau cydymffurfiaeth gyda'r Safonau Iaith Gymraeg:

- Gohebiaeth
- Galwadau ffôn
- Ffurflenni
- Datganiadau i'r wasg
- Llyfryn/pamffledi/taflen/cerdyn
- Hunaniaeth gorfforaethol
- Gwefan

- Facebook a Twitter
- Swyddi
- Derbynfeydd
- Peiriannau hunanwasanaeth
- Arwyddion

Cafwyd y dyfarniad canlynol gan Gomisiynydd y Gymraeg ar berfformiad y Cyngor:

‘Roedd canlyniadau eich sefydliad yn ystod yr arolygon yn ganmoladwy iawn ac nid oes unrhyw faterion yn codi o’r canlyniadau sydd angen sylw’.

Er y dyfarniad cadarnhaol uchod, fel rhan o’r broses hunanreoleiddio cylchredwyd holiadur i’r Cyd-gysylltwyr Safonau Iaith o fewn gwasanaethau’r Cyngor i gael darlun o’r sefyllfa gyda’r Gymraeg yn ystod y cyfnod Cofid-19. Gofynnwyd iddynt amlinellu’r sefyllfa mewn perthynas â chwrdd â Safonau’r Gymraeg (gan gyfeirio yn arbennig at Asesu Effaith a chynnal cyfarfodydd llesiant), yr heriau a’r arferion da. Fe adroddwyd ar y canfyddiadau i’r Uwch Dim Arweinyddiaeth a’r Penaethiaid Gwasanaeth ar 5 Hydref, 2020.

Ar sail yr ymatebion a dderbyniwyd i’r holiadur, mae’n ymddangos nad oes heriau o ran cydymffurfio â’r Safonau Iaith a darparu gwasanaeth i’n cwsmeriaid yn eu dewis iaith. Wrth reswm, mae’r dulliau darparu gwasanaeth wedi gorfod newid gyda’r cyswllt yn bennaf yn ddigidol, trwy lythyr neu tros y ffôn.

Isod, gweler grynodedb o’r prif bwyntiau a nodwyd gan y gwasanaethau:

Heriau

- Her ar brydiau gyda chyfieithu ar gyfer cyfarfodydd ffurfiol yn y Gwasanaethau Cymdeithasol â chydweithwyr o asiantaethau eraill sydd yn ddi-gymraeg. Serch hynny, rheolwyr yn adrodd eu bod nhw’n hyderus bod gan y gwasanaeth y gallu i ddarparu gwasanaeth yn y Gymraeg, a bod defnyddwyr gwasanaeth yn derbyn gwasanaeth, gan gynnwys cyfarfodydd llesiant sydd yn cael eu cynnal yn rhithiol, yn eu dewis iaith.
- Rhai prosiectau a fwriadwyd eu cynnal ar y cyd hefo’r Urdd a’r Ffermwyr Ifanc oedd o fewn y targedau ddim wedi digwydd. Hefyd gweithdai ar ‘Y Gymraeg fel Sgil’ heb eu cynnal mewn clybiau na grwpiau Trac oherwydd bod y clybiau ar gau, a dim gwaith grŵp yn digwydd hefo Trac.
- Ni chynhaliwyd sesiynau Cynllun Cyfeirio at Ymarfer Cenedlaethol (NERS) yn ystod y cyfnod Cofid-19 gan mae’n debyg y byddai sawl aelod o’r sesiynau hyn yn debygol o fod yn y risg categori uchel o gael eu heffeithio gan Covid-19. Mae cefnogaeth ar gael i’r cwsmeriaid hyn drwy gyswllt e-bost, a hynny yn dewis iaith y cwsmer.

Arferion da

- Hyfforddiant iaith Gymraeg a sesiynau Anwytho Staff yn cael eu cynnal yn rhithiol gan y Gwasanaeth Adnoddau Dynol. Sesiynau Anwytho hefyd yn digwydd yn rhithiol yn y Gwasanaethau Cymdeithasol. Nododd un gwasanaeth efallai bod rhai dysgwyr yn fwy cyfforddus gyda hyn nac mewn ystafell/swyddfa llawn pobl.

- Yn ystod y cyfnod Cofid-19, mae'r Gwasanaethau Oedolion wedi dechrau cynnwys ystadegau ar gyfer cofnodi'r 'Cynnig Rhagweithiol' a dewis iaith y defnyddiwr gwasanaeth o fewn adroddiadau data sydd yn cael eu rhannu efo rheolwyr tîm yn rheolaidd, er mwyn monitro a gwella cofnodi.
- Gwasanaethau Oedolion wedi dechrau cynnwys ystadegau ar gyfer cofnodi'r 'Cynnig Rhagweithiol' a dewis iaith y defnyddiwr gwasanaeth o fewn adroddiadau data sydd yn cael eu rhannu efo rheolwyr tîm yn rheolaidd, er mwyn monitro a gwella cofnodi.
- Gwasanaeth Adnoddau Dynol yn sicrhau bod llythyrau yn cael eu gwirio cyn iddynt gael eu hanfon – un o'r elfennau yw gwirio dewis iaith.
- Uwch swyddogion/swyddfa'r wasg i wirio unrhyw beth sy'n mynd allan i'r cyhoedd yn Gwarchod y Cyhoedd.
- Datblygu Banc o adnoddau ar gyfer Sesiynau Agored Cymru yn ddwyieithog yn ystod cyfnod Cofid-19 fel bod y disgyblion mwyaf bregus yn mynd i barhau i weld yr iaith wrth gymryd rhan, hyd yn oed os nad ydynt yn gallu ei siarad, neu yn dewis ei defnyddio.
- Trafodaethau ar y gweill i gychwyn Gwasanaeth All-ymestyn ar y stryd i bobl ifanc, tra bod clybiau ar gau, fel bod cyfle i bobl ifanc siarad hefo gweithiwr. Bydd angen sicrhau bod o leiaf un aelod o bob tîm ar y stryd yn rhugl yn y Gymraeg, fel sy'n digwydd mewn clybiau ieuenctid arferol.

Ers i'r Safonau ddod i rym, fel rhan o'r broses hunanreoleiddio, mae'r Cyngor wedi creu templed sgorio i Benaethiaid Gwasanaeth adolygu eu cydymffurfiaeth gyda'r Safonau. Mae'r Prif Weithredwr a'r Swyddog Iaith Gymraeg wedi bod yn cynnal cyfarfodydd un i un yn flynyddol gyda phob Pennaeth Gwasanaeth. Trafodir y canfyddiadau ac adnabod unrhyw feysydd sy'n cynnig heriau penodol. Yn ystod y broses hon, bydd cyfle i adnabod unrhyw gefnogaeth bellach sydd ei hangen ar y gwasanaethau unigol. Mae ymdrech fwriadus barhaus mewn lle i gynyddu'r sgoriau cydymffurfiaeth yn erbyn pob agwedd o'r Safonau. Mae'r broses wedi cychwyn eleni drwy ddosbarthu'r templed i'r gwasanaethau gyda chais i'w gwblhau.

Cyfeiriwyd mewn adroddiadau blaenorol at y ffaith fod gan y Cyngor system electronig ar gyfer derbyn polisiâu sy'n gosod disgwyliadau ar staff sydd â chyfrifon e-bost y Cyngor i dderbyn polisiâu corfforaethol allweddol (y Porth Polisi). Mae crynodeb o'r gofynion o ran y Gymraeg yn rhan o set graidd o bolisiâu corfforaethol y mae'n rhaid eu derbyn pob dwy flynedd. Cyflwynwyd y crynodeb i'w dderbyn am y tro cyntaf ym mis Ebrill 2018.

Fe nodwyd yn yr adroddiad y llynedd y penderfynwyd atal y broses ar 23 Mawrth 2020, a hynny oherwydd yr angen i ail-flaenoriaethu gwaith y Cyngor er mwyn ymateb i'r argyfwng Covid-19. Bu i'r broses ail-gychwyn ar 1 Medi 2020, pryd y cyflwynwyd y crynodeb o'r gofynion o ran y Gymraeg i'w dderbyn am yr ail dro. Ar 23 Mawrth 2021, roedd 979 o staff wedi derbyn y crynodeb, a hynny allan o'r 997 a oedd yn gymwys i'w cynnwys yn y data cydymffurfiaeth ar y pryd. (Mae'r wybodaeth yn y system yn fyw a'r niferoedd sy'n gymwys i'w cynnwys yn newid yn ddyddiol i adlewyrchu'r niferoedd sy'n ymuno, gadael, ar secondiad ayyb.).

Mae'r Safonau Iaith a gwreiddio'r drefn hunanreoleiddio wedi cael eu gosod fel un o dargedau perfformiad blynyddol ar gyfer y Pensaethiaid Gwasanaeth a bydd y rhain yn cael eu monitro gan Uwch Dim Arweinyddiaeth y Cyngor.

5.0 Trefniadau Monitro

Ceir y trefniadau monitro a ganlyn:

- Swyddog Iaith Gymraeg yn cyfarfod gyda'r Prif Weithredwr yn rheolaidd i'w diweddarau
- Swyddog Iaith Gymraeg yn adrodd yn rheolaidd i gyfarfodydd y Penaethiaid Gwasanaeth a Grŵp Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg ar faterion sydd angen sylw pellach (mae aelodaeth Grŵp Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg yn cynnwys y Deilydd Portffolio sydd â chyfrifoldeb am y Gymraeg ynghyd â Chadeiryddion Pwyllgorau Sgriwtini'r Cyngor);
- Swyddog Iaith Gymraeg yn ymweld â thimau rheoli gwasanaethau i ddarparu arweiniad yn ôl y galw;
- Cyd-gysylltwyr Safonau Iaith yn cynorthwyo Penaethiaid Gwasanaeth i fonitro cydymffurfiaeth o fewn y gwasanaethau.

6.0 Gwaith Datblygol i Lunio Polisi

Nododd Comisiynydd y Gymraeg wrth lansio ei Adroddiad Sicrwydd 2019-20, 'Cau'r Bwlch' ei fod yn disgwyl bellach i'r gydymffurfiaeth ar lefel gweithredol fod yn uchel (h.y. y meysydd uchod). Y disgwyliad rŵan ydy bod sefydliadau'n canolbwyntio ar y meysydd strategol megis Asesu Effaith ar y Gymraeg. Fe gyhoeddodd Comisiynydd y Gymraeg ddogfen gyngor arferion da ym Medi 2020 ac mae'r gofynion wedi'u hymgorffori i'n prosesau wrth wneud cynigion/llunio polisiâu. Mae templedi a chanllawiau corfforaethol o ran asesu effaith ar gydraddoldeb a'r Gymraeg wedi'u diweddarau ac ar gael ar fewnwyd y Cyngor. Mae dogfen gyngor Comisiynydd y Gymraeg hefyd ar gael ar yr un dudalen ar y fewnwyd ac mae'r Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol newydd hefyd wedi'i hymgorffori yn y ddogfennaeth.

7.0 Gwaith Datblygol i Hybu'r Gymraeg

7.1.1 Fforwm Iaith Strategol Sirol

Mae Fforwm Iaith Strategol Ynys Môn yn bodoli ar lefel sirol er mwyn rhoi ffocws strategol i'r Iaith Gymraeg ar yr Ynys. Sefydlwyd y Fforwm ym Medi, 2014 gan y Cyngor Sir mewn cydweithrediad â'r Fenter Iaith a phartneriaid allweddol eraill. Yn 2016, i gwrdd â gofynion Safonau'r Iaith Gymraeg, fe esblygodd rôl y Fforwm i ddatblygu a monitro'r Strategaeth Iaith Gymraeg 2016-2021. Ers i'r Fforwm Addysg ddod i ben, trosglwyddwyd y cyfrifoldeb am sicrhau gorolwg strategol dros y maes a monitro cynnydd i'r fforwm hwn ym mis Medi, 2017. Mae'r Fforwm Iaith Strategol wedi parhau i gyfarfod yn rhithiol yn rheolaidd yn ystod y cyfnod Cofid-19. Fe adolygwyd cylch gorchwyl y Fforwm ym Medi, 2020 ac mai'r rôl a chyfrifoldeb fel a ganlyn:

- Cyfrannu tuag at darged Llywodraeth Cymru yn ei strategaeth '*Cymraeg 2050: miliwn o siaradwyr*' trwy'r weledigaeth leol i weld cynnydd yn y nifer sy'n siarad a defnyddio'r Gymraeg (erbyn Cyfrifiad 2021 bod y ganran yn codi i o leiaf 60.1% fel ag yr oedd yn 2001).

- Cynyddu'r cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg.
- Cynyddu ymwybyddiaeth pobl o werth y Gymraeg fel rhan o'n treftadaeth ac fel sgil yn y Gymru gyfoes.
- Cydweithio ar lefel partneriaethol drwy gyd-drafod, drwy rannu syniadau a thrwy sicrhau na ddyblygir gwaith y sefydliadau sydd yn y maes.
- Cydweithio ar lefel partneriaethol i ganfod bylchau yn y ddarpariaeth a thrwy lunio gweithgareddau i gwrdd â'r angen.
- Adnabod cyfleoedd i rannu arfer da.
- Cydweithio i gyfarch yr heriau a'r cyfleoedd a gaiff datblygiadau economaidd ar y Gymraeg.
- Creu cyfleoedd, i hyrwyddo'r Gymraeg yn yr economi leol yn gyffredinol ac yn y gwasanaethau cyhoeddus – mewn llywodraeth leol, iechyd, addysg, hamdden ayyb.
- Pwysu ar berchnogion y diwydiannau newydd a ddaw yma i arddel y Gymraeg a'i defnyddio.
- Pwysleisio gwerth economaidd-ddiwylliadol yr iaith yn y diwydiant twristiaeth.
- Nodi pwysigrwydd yr iaith wrth yr awdurdodau sy'n gyfrifol am gynlluniau adfywio
- Adnabod cyfleoedd i hyrwyddo gwaith y Fforwm mewn amrywiol ffyrdd i'r cyhoedd.

Mae gan y Fforwm Iaith Sirol drefniadau craffu ar gyfer arfarnu cynnydd y Strategaeth yn erbyn y targedau. Mae Cadeirydd y Fforwm yn annibynnol sy'n ddull effeithiol o gyflwyno her ddiduedd i holl aelodau'r Fforwm. Mae'r Fforwm yn cwrdd yn fisol i fonitro cynnydd y Strategaeth gydag arweinydd ar y meysydd penodol yn adrodd ar eu gweithgareddau gyda gweddill y Fforwm yn craffu. Cryfder arall y Fforwm ydy ei fod yn gwahodd siaradwyr o'r tu allan i annerch y partneriaid ac mae hyn yn gyfle i ehangu dylanwad a chodi ymwybyddiaeth ymhellach.

7.1.2 Strategaeth Iaith Gymraeg 2016-2021

Mabwysiadwyd y Strategaeth Iaith Gymraeg 2016-2021 gan y Cyngor Sir ar 27 Medi, 2016. Mae'r strategaeth hon yn amlinellu sut y bwriedir mynd ati i hybu'r Gymraeg ac i hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg yn ehangach o fewn yr ardal ac yn gosod targed ar gyfer cynyddu neu gynnal nifer y siaradwyr Cymraeg erbyn diwedd y cyfnod o 5 mlynedd dan sylw. Mae'r weledigaeth wedi'i osod erbyn Cyfrifiad 2021 i weld cynnydd yn y nifer sy'n siarad Cymraeg a bod y ganran yn codi i o leiaf 60.1% fel ag yr ydoedd yn 2001. Bydd angen i'r Fforwm Iaith a'r Cyngor Sir roi sylw i'r camau nesaf yn ystod 2021/22.

Ar gyfer y strategaeth gyntaf hon, cytunodd y Fforwm Iaith Strategol i ganolbwyntio ar dair thema allweddol sef:

- **Plant a Phobl Ifanc a'r Teulu**
- **Y Gweithlu, Gwasanaethau Cymraeg, Y Seilwaith**
- **Y Gymuned**

Rhoddwyd statws o felyn i'r cynnydd y gwaith ar ddiwedd y bedwaredd flwyddyn gan gydnabod na fu'n bosib i nifer o'r partneriaid allweddol gwblhau na chynnal gweithgareddau wyneb yn wyneb oherwydd y cyfnod Cofid-19. Daethpwyd i'r casgliad hwn ar sail tystiolaeth a gafwyd trwy anfon holiadur allan i bob partner yn gofyn am drosolwg o'r hyn gyflawnwyd a'r cyfleoedd a'r heriau a wynebwyd. Mynegwyd pryder am yr effaith fydd y cyfnod Cofid-19 wedi ei gael ar niferoedd sy'n mynychu'r darpariaethau cymunedol megis y clybiau ieuenctid, yr Urdd a'r Gwasanaeth Ieuenctid a sut fyddai hyn yn dylwanwadu ar aelodaeth i'r dyfodol.

Isod ceir crynodeb o'r cyflawniadau ar gyfer Cynllun Gweithredu Blwyddyn 5 y Strategaeth Iaith Gymraeg 2016-2021 yn ystod cyfnod adrodd yr adroddiad hwn:

- Adroddiadau gan gynnwys diweddariad datblygiadau diweddar parthed CSGA Môn wedi'u rhannu gyda Llywodraeth Cymru Rhagfyr 2020 a Mawrth 2021;
- Mewnrwyd wedi ei chreu "Caru iaith" ar gyfer cydweithio ar CSGA a chynlluniau'r Gymraeg;
- Adroddiad a diweddariad ar CSGA Môn wedi'i rannu gyda Llywodraeth Cymru Rhagfyr 2020;
- Aelodau staff ysgol yn parhau i fanteisio ar gyrsiau sabothol y Gymraeg;
- Canolfannau iaith wedi datblygu darpariaeth Dysgu o Bell dros y cyfnod clo ac wedi croesawu dysgwyr yn ôl ym mis Tachwedd 2020 a Mawrth 2021 yn unol â chanllawiau COVID llywodraeth Cymru;
- Cynllun Carlam ar gyfer y Gymraeg yn cael ei chyd-gynhyrchu gyda GwE, Siarter Iaith ac Uwch Swyddog Cynradd Môn. Cynhelir hyfforddiant torfol ar Ebrill 28 a safle we i gefnogi'r cynllun ar gael i bob ysgol ym Môn
- Y Fforwm a'r Cyngor wedi bod yn rhan o'r broses o lunio proffil iaith Môn i Lywodraeth Cymru (Ionawr 2021);
- Y Fforwm a'r Gwasanaeth Dysgu wedi bod yn rhan o'r broses o lunio ymateb i ymgynghoriad ar ail-gategoreiddio ysgolion yn seiliedig ar iaith (Mawrth 2021);
- Y Fenter Iaith wedi cynnal gweithgareddau gyda theuluoedd, 3 cyfraniad gan y partneriaid i Fore Hwyl y Cyngor Sir, 1 cyflwyniad ymwybyddiaeth iaith gan MIM i rieni maeth drwy drefniant gyda'r Cyngor 3 sesiwn arddangos defnydd o apiau Cymraeg mewn meithrinfeydd, 1 sesiwn hyfforddiant i 11 staff blynyddoedd cynnar ar ddefnyddio apiau Cymraeg gyda phlant;

- Y Fenter Iaith hyd nes cyfyngiadau Cofid-19 wedi cynnal 7 digwyddiad trochi yn y Gymraeg i rieni a phlant gyda chyfartaledd o 16 yn mynychu bob sesiwn;
- Y Fenter Iaith yn darparu cyflwyniad ymwybyddiaeth iaith i 14 o staff Medrwn Môn;
- Y Fenter Iaith yn ehangu'r dathliadau dydd Gŵyl Dewi cyfrwng Cymraeg ar draws yr ynys;
- Swyddog Helo Blod y Fenter Iaith wedi datblygu cyswllt newydd dwys gyda 25 busnes, a chefnogi'r rhain i gyflwyno'r Gymraeg am y tro cyntaf. Yn ogystal, a hyrwyddo a rhannu'r gwasanaeth gyda dros 70 o fusnesau newydd;
- 48 sesiwn Theatr Ieuenctid Môn wedi eu cynnal ers Ionawr 2020;
- Siarter Iaith – cynnal cyfarfod cyntaf o Fforwm Iaith y disgyblion dalgylch Caergybi o dan faner y Siarter, gyda phob ysgol yn danfon dau gynrychiolydd a thrafodaeth ar sut i annog mwy o Gymraeg yn y gymuned a busnesau. (21 o ddisgyblion);
- Aelod o staff y Gwasanaeth Ieuenctid wedi ennill Gwobr Dysgwr Cymraeg y flwyddyn yng Ngwobrau Rhagoriaeth yr Awdurdod;
- Dros 1,000 o bobl ifanc wedi ymweld â thudalennau cyfryngau cymdeithasol i Gig Rhithiol gyda Fleur de Lys a Gwilym a drefnwyd gan yr Urdd, CFfl a'r Gwasanaeth Ieuenctid, wedi ei ariannu hefo Grant Cymorth Ieuenctid Llywodraeth Cymru i ddathlu dydd Gŵyl Dewi;
- Sesiynau ar bwysigrwydd y Gymraeg i gyflogwyr lleol wedi eu cynnal mewn 25 o glybiau Ieuenctid y Sir;
- Y Cyngor wedi cynnal y cyfarfod cyntaf gyda phencampwyr iaith y Cynghorau Tref a Chymuned ar 22-1-20;
- Y Cyngor wedi cynnal cyfarfodydd y Cyngor Sir, y Pwyllgor Gwaith a'r Pwyllgor Cynllunio gan ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd trwy gyfrwng Zoom yn ystod y cyfnod Cofid-19;
- Y Cyngor wedi parhau i gynnal sesiynau hyfforddiant iaith Gymraeg, Safonau'r Gymraeg trwy'r broses Anwytho ac ar y 'Cynnig Rhagweithiol' yn rhithiol;
- 49 o eiddo tai cymdeithasol wedi cael eu cwblhau yn ystod y flwyddyn ariannol 2020/21;
- Y Cyngor wedi prynu 20 o dai fforddiadwy yn ôl i'r stoc tai;
- 141 o ymgeiswyr Môn wedi cofrestru ar wefan Tai Teg yn ystod 2020/21;
- Cwblhawyd adeiladu 21 o dai newydd yn ogystal â chychwyn adeiladu 34 ychwanegol;
- Cyngor wedi prynu 3 tŷ ac wrthi eu hadnewyddu i werthu ymlaen fel tai fforddiadwy o dan gynllun rhannu ecwiti, 2 dy wedi eu gwerthu ac un yn cael ei werthu ar hyn o bryd (Mawrth, 2021);
- Y Fforwm wedi parhau i gwrdd yn rhithiol trwy gyfnod Cofid-19.

7.1.3 Gweinyddiaeth a hyrwyddo'r Gymraeg

I gyflawni un o feysydd blaenoriaeth Strategaeth Iaith Gymraeg 2016-2021, mae'r Cyngor Sir wedi mabwysiadu dull graddol bwriadus o gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth y Cyngor. Er mwyn gweithio tuag at y nod hwn, mae gwaith ar droed i weithio'n ddwys gyda gwasanaethau yn eu tro i sicrhau bod y gefnogaeth angenrheidiol mewn lle i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg ar lafar ac yn ysgrifenedig. Mae rhaglen dreigl 6 blynedd mewn lle ar gyfer y gwaith hwn.

Oherwydd Cofid-19, mae'r rhan fwyaf o staff y Cyngor Sir yn gweithio o adref ar hyn o bryd ac mae hyn wedi lleihau ar y cyfleoedd anffurfiol i staff ymarfer eu Cymraeg gyda chydweithwyr wyneb yn wyneb. Serch hynny, gan fod gan staff gyswllt dyddiol dros y ffôn a Teams ac mewn cyfarfodydd gyda defnyddwyr gwasanaeth a phartneriaid, mae cyfle iddynt ymarfer eu Cymraeg wrth ymdrin â busnes dydd i ddydd i wneud y defnydd mwyaf posib o'r Gymraeg. Parheir i gefnogi staff yn y 3 gwasanaeth sy'n derbyn cefnogaeth ddwys (Tai, Gwarchod y Cyhoedd a Hamdden) a dyma grynodeb o'r cyflawniadau yn ystod y cyfnod adrodd:

- Cynnal sesiwn Panad a Sgwrs drwy Microsoft Teams gan y Swyddogaeth Gwarchod y Cyhoedd pan oedd hi'n bosib gwneud hynny;
- Parheir i ddatblygu sgiliau iaith y staff drwy hyfforddiant rhithiol;
- Cyfarfodydd staff yn galluogi staff i gyfrannu'n Gymraeg;
- Rhoddir dewis iaith i staff gyda'r broses Werthuso Flynyddol.
- System bydis yn weithredol o fewn y Swyddogaeth Hamdden, fodd bynnag gyda'r Canolfannau Hamdden wedi bod ar gau am rannu helaeth o'r flwyddyn prin iawn yw'r cyfleoedd wedi bod i fwrw ymlaen gyda'r cynllun, gobeithio y bydd y Canolfannau yn gallu ail-agor ym mis Mai 2021;
- Gwasanaeth Tai wedi ymrwmo i gynig gwasanaeth mentora a gwella defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle ar gyfer staff sy'n dysgu neu ddymuno gwella eu Cymraeg;
- Cofnodi'r nifer o adroddiadau gwerthuso blynyddol sy'n cael eu hysgrifennu yn y Gymraeg a'r nifer o gyfweiliadau gwerthuso a gynhelir yn y Gymraeg yn y Gwasanaeth Tai.

Mae'r Tîm Ymyrraeth Gynnar ac Ataliol o fewn Gwasanaethau Plant y Cyngor yn cymryd rhan, fel un partner, ym mheilot Prifysgol Bangor o'r rhaglen ARFer. Pwrpas y rhaglen hon yw defnyddio cyfuniad o seicoleg newid ymddygiad a chynllunio iaith i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg o fewn y gweithle dwyieithog er mwyn cyfrannu tuag at y nod, Cymraeg 2050: Miliwn o Siaradwyr. Yn ystod y cyfnod Cofid-19 nid yw wedi bod yn bosib i staff y Brifysgol aryllu arferion iaith staff ar gyfer y prosiect ac mae'r ffocws ARFer wedi newid i ddatblygu 'toolkit'. Mae trefniadau ar y gweill i'r Gwasanaeth leuenctid gymryd rhan mewn peilot i'w dreialu.

Gweler uchod dan 4.0 am enghreifftiau pellach o arfer da o fewn y gwasanaethau i hyrwyddo'r Gymraeg,

7.1.4 Technoleg Gwybodaeth

Mae'r Cyngor Sir wedi gorfod addasu dros y misoedd diwethaf i gynnal ei brif bwyllgorau a chyfarfodydd mewnol trwy gyfrwng Teams a Zoom. Cafwyd trafferthion gyda chynnal llif y cyfieithu ar y pryd wrth ddefnyddio Teams ac yn anorfod bu rhaid trosglwyddo'r prif bwyllgorau i Zoom sydd â sianel ar wahân ar gyfer y cyfieithu. Bellach, mae pob Pwyllgor yn cael ei gynnal yn rhithiol a'i weddarlledu.

Mae'r Cyngor Sir hefyd wedi pwrcasu meddalwedd cymorth technoleg gwybodaeth o'r enw Freshservice i ddefnyddwyr gwasanaeth edrych i fyny am broblemau cyffredin ac i logio ceisiadau am wasanaeth. Roedd ymgorffori'r disgwyliadau o ran y Gymraeg yn rhan greiddiol o bwrcasu'r meddalwedd ac mae'n parchu dewis iaith y defnyddiwr ar draws y wefan, yr ap a'r 'chatbox'.

7.1.5 Wyneb cyhoeddus

Yn ddiweddar, buddsoddodd y Cyngor Sir £280,000 er mwyn uwchraddio ei lorïau graeanu, sy'n hanfodol er mwyn cynnal gwytnwch y ffyrdd dros y gaeaf ar yr Ynys. Mae'r chwe lori graeanu wedi helpu i gadw ffyrdd blaenoriaeth yn glir o rew ac eira a chadw gyrwyr mor ddiogel â phosibl.

Mae'r lorïau hefyd wedi cael enwau unigryw eu hunain, sy'n hyrwyddo ein diwylliant lleol a'r iaith Gymraeg ac sy'n adlewyrchu'r ardaloedd lle byddant yn teithio.

- Mae Dwynwen yn gweithio yn ardal de Ynys Môn
- Mae Cybi yn gweithio yn ardal orllewinol Ynys Môn
- Mae Eilian yn gweithio yn ardal gogledd gorllewinol Ynys Môn
- Mae Alaw yn gweithio yn ardal gogledd dwyreiniol Ynys Môn
- Mae Seiriol yn gweithio yn ardal ddwyreiniol Ynys Môn

Petai un o'r cerbydau torri i lawr, mae chweched lori o'r enw Mona, y gellir ei hanfon allan er mwyn sicrhau bod y gwasanaeth graeanu yn parhau i redeg yn esmwyth.

7.1.6 Mwy na Geiriau

Gweler isod grynodedb o'r gweithgaredd i hyrwyddo a chodi ymwybyddiaeth am ofynion Mwy na Geiriau yn ystod y cyfnod adrodd dan sylw:

- Yn ystod 2020, mae cyflwyniadau o ran gweithrediad y Safonau Iaith Gymraeg a chyfathrebu a gofal cwsmer (yn cynnwys y gofyniad i wneud cynnig rhagweithiol o wasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg i'r holl gwsmeriaid) wedi ei ddarparu mewn cynadleddau staff.
- Mae codi ymwybyddiaeth am y rhaglen Mwy na Geiriau a'r Safonau Iaith Gymraeg yn parhau i fod yn elfen hanfodol o'r holl gyrsiau cynefino staff.
- Mae pob aelod o staff ar y system e-bost wedi derbyn nodyn atgoffa ysgrifenedig o'r angen i ateb y ffôn yn ddwyieithog.
- Mae ffyrdd o fonitro sut y cofnodir y Cynnig Rhagweithiol o ddewis iaith gan ddefnyddwyr gwasanaeth, drwy gael ystadegau o'r system cadw cofnodion electronig, wrthi'n cael ei datblygu er mwyn i berfformiad mewn perthynas â chofnodi hyn allu cael ei fonitro.
- Mae gwasanaethau yn parhau i fonitro a sicrhau bod digon o staff sy'n siarad Cymraeg ar draws pob maes o'r Gwasanaeth er mwyn gallu darparu gwasanaethau Cymraeg ym mhob rhan o'r Gwasanaeth.
- Mae Gwasanaethau yn parhau i annog staff sy'n dysgu Cymraeg i gymryd rhan yn yr hyfforddiant perthnasol er mwyn iddynt allu datblygu eu sgiliau iaith.
- Parhau i rannu arfer da yn Fforwm Mwy na Geiriau Gogledd Cymru.

7.1.7 Rhaglen Arfor

Bu'r rhaglen yn weithredol ar Ynys Môn rhwng mis Rhagfyr 2019 a mis Ebrill 2021 gyda'r pwrpas o hyrwyddo twf busnes mewn ardaloedd Cymraeg a defnydd y Gymraeg mewn busnes. Fel cynllun arloesol roedd cynlluniau pob un o'r 4 sir ychydig yn wahanol. Ynys Môn yw'r unig sir oedd yn darparu grant Arfor penodol i hybu defnydd y Gymraeg mewn busnes, ac er mwyn derbyn y prif grant busnes roedd rhaid i ymgeiswyr fod wedi derbyn adolygiad defnydd iaith Gymraeg - Menter iaith Môn oedd yn arwain ar weithredu'r elfennau yma. Bu Fforwm Iaith Ynys Môn yn derbyn adroddiadau cynnydd rheolaidd. Yn ystod 2020/21 rhoddwyd 41 grant iaith a 16 grant busnes Arfor ar Ynys Môn, a gweithredwyd cynllun 'Llwyddo'n Lleol' i hybu mentergarwch pobl ifanc a chyfleon swyddi safon uchel lleol iddynt, ar y cyd efo Cyngor Gwynedd.

8.0 Adrodd ar Berfformiad

Mae gan y Cyngor Sir ddyletswydd i gydymffurfio â 10 o Safonau Cadw Cofnodion ac adroddir isod ar y rhain.

8.1 Cwynion a Chanmoliaethau iaith

Isod ceir crynodeb o'r cwynion iaith a'r canmoliaethau iaith a dderbyniwyd:

Dyddiad	Gwasanaeth a Chategori Safon/au	Cwyn	Ymateb
21.3.21	Safonau Cyflenwi Gwasanaethau	Cadarnhad derbyn cofrestriad ar ap gwasanaeth y Cyngor yn wallus.	Ymddiheurwyd i'r achwynydd a gofynnwyd i'r cwmni technegol perthnasol gywiro'r gwall.
Dyddiad	Gwasanaeth a Chategori Safon/au	Canmoliaeth	
21.9.20	Safonau Cyflenwi Gwasanaeth	Gwasanaethau Oedolion wedi derbyn y sylw <i>"Rhaid i mi ganmol gwasanaethau Môn – cafodd [defnyddiwr gwasanaeth] ofal arbennig yn y Gymraeg drwy eich Gwasanaethau Cymdeithasol. Da iawn Cyngor Môn!"</i>	
12.11.20	Safonau Cyflenwi Gwasanaethau	Canmoliaeth ysgrifenedig gan Farnwr Ardal am y nifer uchel o weithwyr cymdeithasol sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg.	

Ni chafwyd unrhyw ymchwiliadau gan Gomisiynydd y Gymraeg am ddiffyg cydymffurfiaeth gyda Safonau'r Gymraeg yn ystod y cyfnod adrodd.

8.2 Sgiliau iaith Staff – Safonau (170(2) (a))

Mae'r ystadegau a ganlyn yn adrodd ar nifer y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg, gan roi dadansoddiad o lefel y sgiliau iaith fesul gwasanaeth.

Diffiniadau	
0	Dim Sgiliau
1	Yn gallu sgwrsio'n gyffredinol (cyfarchion, enwau, dywediadau, enwau lleoedd)
2	Yn gallu ateb ymholiadau syml sy'n ymwneud â'r gwaith
3	Yn gallu cynnal sgwrs â rhywun arall, gyda pheth petruster, am faterion gwaith arferol
4	Yn gallu siarad yr iaith yn y rhan fwyaf o sefyllfaoedd gyda rhai geiriau Saesneg
5	Rhugl – yn gallu cynnal sgwrs ac ateb cwestiynau, am gyfnod estynedig pan fo angen

Sgiliau Cymraeg fesul Gwasanaeth 2020-21

Uwch Dim Arwain (Prif Weithredwr, Prif Weithredwyr Cynorthwyol, Cyfarwyddwyr, Cynorthwyr Personol)

Nifer o weithwyr yn y gwasanaeth: 6

Nifer y dychweliadau: 6

Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	0	0	0	0	0	6
Canran	0%	0%	0%	0%	0%	100%

Trawsnewid

Nifer o weithwyr yn y gwasanaeth: 74

Nifer y dychweliadau: 74

Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	0	7	3	3	11	50
Canran	0%	9%	4%	4%	15%	68%

Oedolion

Nifer o weithwyr yn y gwasanaeth: 449

Nifer y dychweliadau: 449

Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	21	44	28	25	60	271
Canran	5%	10%	6%	6%	13%	60%

Plant

Nifer o weithwyr yn y gwasanaeth: 234
Nifer y dychweliadau: 234
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	5	11	14	12	47	145
Canran	2%	5%	6%	5%	20%	62%

Tai

Nifer o weithwyr yn y gwasanaeth: 149
Nifer y dychweliadau: 149
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	3	5	7	6	19	109
Canran	2%	3%	5%	4%	13%	73%

Rheoleiddio a Datblygu Economaidd

Nifer o weithwyr yn y gwasanaeth: 258
Nifer y dychweliadau: 258
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	7	25	13	23	39	151
Canran	3%	10%	4%	9%	15%	59%

Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo

Nifer o weithwyr yn y gwasanaeth: 309
Nifer y dychweliadau: 307
Canran dychweliadau: 99%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	15	29	16	6	28	213
Canran	5%	9%	5%	3%	9%	69%

Dysgu

Nifer o weithwyr yn y gwasanaeth: 86
Nifer y dychweliadau: 86
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	0	2	2	3	11	68
Canran	0%	2%	2%	4%	13%	79%

Busnes y Cyngor

Nifer o weithwyr yn y gwasanaeth: 33

Nifer y dychweliadau: 33

Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	0	1	0	1	2	29
Canran	0%	3%	0%	3%	6%	88%

Adnoddau

Nifer o weithwyr yn y gwasanaeth: 98

Nifer y dychweliadau: 98

Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	1	5	4	7	7	74
Canran	1%	5%	4%	7%	7%	76%

Mae'r lefel sgiliau iaith ar draws y Cyngor wedi aros yn gyson o'u cymharu â lefelau llynedd. Gwelir rhai staff yn cynyddu eu sgiliau iaith sydd wedi creu nifer o welliannau bychan mewn sawl gwasanaeth ar draws y lefelau. Dengys hyn fod yr ystyriaeth a roddir i'r Gymraeg o fewn prosesau Cynllunio Gweithlu, recriwtio a hyfforddiant yn llwyddo.

Mae nifer y dychweliadau hefyd yn parhau'n uchel eleni, dros 500 o staff cwblhau yn electronic dros Learning Pool. Rydym yn cadw'r data hwn yn gyfredol drwy rannu gwybodaeth am sgiliau iaith eu gweithwyr yn flynyddol efo'r gwasanaethau. Caiff y ffurflen asesu sgiliau iaith hefyd ei chynnwys yn y pecyn gwerthuso blynyddol ar-lein a phapur er mwyn adrodd ar gynnydd yn ogystal â bod yn adran fandadol ar ein system recriwtio ar-lein. Mae cywirdeb ein data yn ein galluogi i gynllunio gweithlu a thargedu hyfforddiant iaith.

Sgiliau iaith fesul Canolfan

Swyddfa

Nifer gweithwyr yn y ganolfan: 485

Nifer dychweliadau: 485

Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	7	21	16	17	75	349
Canran	1%	4%	3%	4%	16%	72%

Cymuned

Nifer gweithwyr yn y
ganolfan: 808
Nifer dychweliadau: 806
Canran dychweliadau: 99%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	37	67	44	34	93	531
Canran	5%	8%	5%	4%	12%	66%

Preswyl

Nifer gweithwyr yn y
ganolfan: 172
Nifer dychweliadau: 172
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	8	15	16	12	21	100
Canran	5%	9%	9%	7%	12%	58%

Canolfannau Hamdden

Nifer gweithwyr yn y
ganolfan: 151
Nifer dychweliadau: 151
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	6	16	9	19	22	79
Canran	4%	11%	5%	13%	15%	52%

Amgueddfeydd, Archifau a Diwylliant

Nifer gweithwyr yn y
ganolfan: 25
Nifer dychweliadau: 25
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	0	0	0	2	6	17
Canran	0%	0%	0%	8%	24%	68%

Llyfrgelloedd

Nifer gweithwyr yn y
ganolfan: 40
Nifer dychweliadau: 40
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	0	2	2	1	5	30
Canran	0%	5%	4%	3%	13%	75%

Gwastraff

Nifer gweithwyr yn y
ganolfan: 22
Nifer dychweliadau: 22
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	0	1	1	0	4	16
Canran	0%	4%	5%	0%	18%	73%

Mae'r data fesul canolfan yn dangos cysondeb o ran lefelau mewn cymhariaeth â llynedd.

Sgiliau iaith fesul Graddfa

Graddfa 1-5

Nifer y gweithwyr yn y
raddfa: 1255
Nifer y dychweliadau: 1253
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	47	96	69	69	157	815
Canran	2%	8%	6%	6%	13%	65%

Graddfa 6-10

Nifer y gweithwyr yn y
raddfa: 451
Nifer y dychweliadau: 451
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	9	33	21	19	76	293
Canran	2%	7%	5%	4%	17%	65%

Prif Swyddogion

Nifer y gweithwyr yn y
raddfa: 15
Nifer y dychweliadau: 15
Canran dychweliadau: 100%

Lefel	L0	L1	L2	L3	L4	L5
Nifer	0	0	0	1	1	13
Canran	0%	0%	0%	6%	7%	87%

Unwaith eto eleni gwelir bod canran y dychweliadau yn uchel iawn. Ar gyfer staff mewn rolau graddfa 1-5 gwelwyd gostyngiad yn y staff sy'n nodi sgiliau iaith lefel 0 ac 1 a chynnydd yn y staff sy'n nodi gallu ar lefelau iaith 2-5. Mae lefelau iaith Prif Swyddogion yn parhau yn gyson gyda'r mwyafrif yn nodi sgiliau iaith ar L5, dau arall nodi sgiliau ar L3 & L4.

Hyfforddiant

Isod darperir gwybodaeth am y niferoedd a fynychodd y gwahanol lefelau o gymhwyster hyfforddiant iaith am y cyfnod adrodd:

Cymhwyster	Nifer
Mynediad	5
Sylfaen	6
Canolradd	0
Lefel Uwch	7
Gloywi	1
CYFANSWM	19

Mae'r nifer sy'n manteisio ar y cyrsiau dysgu Cymraeg eleni wedi gostwng yn sylweddol. Fodd bynnag, mae rhai ffactorau sy'n cyfrannu at y gostyngiad hwn. Yn ystod y pandemig Cofid-19 daeth y sesiynau dysgu Cymraeg wyneb yn wyneb o fewn y dosbarth i ben. O ganlyniad, mae'r dosbarthiadau Cymraeg wythnosol, Cwrs Dwys, allanol a mewnol, wedi cael eu cynnal ar-lein trwy Skype, Zoom neu M Teams. Fel y gwelir o'r ffigyrau uchod, gwelsom rywfaint o ddiddordeb yn y dosbarthiadau Cymraeg wythnosol allanol. Fodd bynnag, 'roedd llai o ddiddordeb yn y dosbarthiadau Cymraeg wythnosol fewnol, felly mae'r rhain wedi'u gohirio am weddill 2020. Fodd bynnag, mae llawer o'r staff sy'n mynychu Cwrs Dwys mewnol a oedd am barhau â'u gwersi drwy bandemig Cofid-19 wedi gwneud hynny drwy'r dosbarthiadau Cymraeg wythnosol allanol.

Yn ogystal â sesiynau Dysgu Cymraeg rhithiol, mae yna hefyd adnoddau a chyfleoedd arall mae staff wedi gallu manteisio arnynt i ddatblygu eu sgiliau Cymraeg yn ystod y flwyddyn. Mae'r pecyn E-ddysgu "Croeso Cymraeg i Ddechreuwyd" yn parhau i gael ei farchnata yn ogystal mae diddordeb hefyd yn yr E-Ddysgu "Gwella Cymraeg Gwaith". Mae'r cyrsiau Nant Gwrtheyrn wedi cael ei marchnata hefyd, gyda 2 aelod staff yn cymryd y cyfle i fynychu'r cyrsiau yma. Mae 6 aelod o staff hefyd wedi mynychu cwrs deuddydd, "Gloywi iaith Cymraeg" yn rhithiol, i helpu datblygu sgiliau ysgrifennu a darllen.

Darperir elfen o hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith dan y Cynllun Anwytho Staff. Yn ystod y cyfnod adrodd dan sylw fe'i derbyniwyd gan 31 o staff newydd.

laith cyrsiau hyfforddiant (170(2) (b) a 170(2) (c))

Yn ystod y pandemig Cofid-19, mae'r rhan fwyaf o sesiynau hyfforddiant staff wedi bod yn rhithiol, trwy Ms Teams neu Zoom. Yn ystod y cyfnod yma, 'rydym wedi parhau i gynnig dewis iaith i staff wrth gynnal hyfforddiant ar lein. Wrth geisio am le ar gwrs, mae modd i staff nodi ar y ffurflen gais os ydynt yn dymuno mynychu cwrs drwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg a threfnir cyrsiau hyfforddiant yn unol â'r gofyn. Mae'r cyrsiau hanfodol yr Awdurdod sydd yn cael ei drefnu yn rheolaidd hefyd yn cynnig dewis iaith i'r aelod o staff, ac fe all yr aelod staff dewis pa iaith dymunent ymuno â'r sesiwn.

Ein nod ydi dynodi a chofnodi pob sesiwn hyfforddi a gynhelir yn fewnol, fel Cymraeg, Saesneg neu yn Ddwyieithog. Yn anffodus, nid yw'r dewisiadau cofnodi o fewn y sustem Adnoddau Dynol yn ddelfrydol ar gyfer casglu data o'r fath, er mae addasiadau trwy law yn digwydd i sicrhau fod y data mor gyfredol â phosib, ac felly'n bwysig nodi hyn wrth ystyried y ffigyrau a nodir isod.

O ran y cyrsiau a ddynodir fel Dwyieithog, gall hyn olygu fod un ai'r Hyfforddwr yn gallu cyflwyno'r sesiwn yn ddwyieithog neu fod darpariaeth cyfieithu ar gael i allu cyfieithu ar y pryd. Yn hynny o beth mae'n golygu fod aelodau staff yn gallu gofyn/ateb cwestiynau yn ei dewis iaith.

Mae'r tabl isod yn ystyried hyfforddiant sydd wedi cael ei gynnig yn fewnol dros y flwyddyn, ac yn dangos y nifer yr aelodau o staff a fynychodd gyrsiau hyfforddiant trwy gyfrwng y Gymraeg a Dwyieithog yn ystod y flwyddyn.

Nifer yr aelodau o staff a fynychodd gyrsiau hyfforddi a gynigwyd gennych yn y Gymraeg yn ystod y flwyddyn	105
Nifer yr aelodau o staff a fynychodd gyrsiau hyfforddi a gynigwyd gennych yn y Dwyieithog yn ystod y flwyddyn	646
Canran o gyfanswm nifer y staff a fynychodd y cwrs a fynychodd y fersiwn Gymraeg	25%

Mae'n amlwg o'r tabl uchod, lle mae cyrsiau wedi bod yn Gymraeg ac yn Saesneg, bod y nifer sy'n manteisio ar y cyrsiau Cymraeg wedi bod yn is nag mewn blyneddau blaenorol. Gall hyn fod o ganlyniad i lawer o'r cyrsiau hyfforddi sy'n cael eu cynnal o fewn pandemig Cofid-19 yn cael eu cyfyngu i hyfforddiant gorfodol yn unig, gyda chysiau mwy technegol fel Diogelu Data yn cael ei blaenoriaethu. Felly, gyda llai o gyrsiau ar gael eleni, efallai fod hyn wedi gostwng lefel y nifer sy'n manteisio ar gyrsiau cyfrwng Cymraeg. Gall hyn hefyd fod o ganlyniad i natur ddigidol yr hyfforddiant, a newid sydyn yr amgylchedd dysgu.

Cafodd y platfform E-Ddysgu, sef “Cronfa Dysgu” (neu Learning Pool), ei lansio yn fwy eang i'r gweithlu yn ystod y flwyddyn 2020/2021 er mwyn cefnogi datblygiad staff yn ystod yr argyfwng Cofid. Er mwyn sicrhau fod y platform yn adnodd dwyieithog ac yn cynnig dewis iaith i'r defnyddiwr, mae'r Awdurdod wedi buddsoddi adnoddau ychwanegol i sicrhau fod hyn yn digwydd.

Categoreiddio Swyddi (170(2) (ch))

Gwelir isod nifer y swyddi newydd a'r swyddi gwag a hysbysebwyd yn ystod y flwyddyn yn ôl y gofynion ieithyddol.

Gofynion ieithyddol swyddi a hysbysebwyd 2020-2021	
Cyfanswm nifer y swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol	341
Nifer y swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg Lefel 1	24
Nifer y swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg Lefel 2	6
Nifer y swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg Lefel 3	153
Nifer y swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg Lefel 4	36
Nifer y swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg Lefel 5	126
Swyddi lle bod angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir i'r swydd	0
Swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol	0
Swyddi lle nad oedd sgiliau yn y Gymraeg yn angenrheidiol	0
Cyfanswm y swyddi a hysbysebwyd	499

Fel rhan o'r broses recriwtio flaenorol, mae gofyn i reolwyr gofnodi os yw'r gallu i gyfathrebu drwy'r Gymraeg yn hanfodol neu'n ddymunol ar gyfer deilydd y swydd. Fodd bynnag, cyflwynwyd canllawiau newydd yn Ebrill 2019 sy'n nodi isafswm gofynion ieithyddol ar gyfer gwahanol gategorïau o swyddi. Mae'r canllawiau hyn wedi llwyddo i osod disgwyliadau clir ar reolwyr ac ymgeiswyr fel ei gilydd. Yn dilyn hyn, nid ydym bellach yn categoreiddio'r swyddi fel rhai Hanfodol a Dymunol; yn lle hynny, mae pob swydd yn cael lefel iaith a ddymunir rhwng Lefelau 0 - 5. Gallwn weld bod y ddau lefel a nodwyd fwyaf ar gyfer y flwyddyn 2020 - 2021 rhwng L3 a L5.

9.0 Casgliadau ac argymhellion

Mae'r cyfnod Cofid-19 wedi darparu heriau newydd gyda rhan fwyaf o staff y Cyngor yn gweithio o bell a chanolfannau hamdden, llyfrgelloedd ac atyniadau wedi bod ar gau am gyfnodau, dim pwyllgorau wyneb yn wyneb a nifer o weithgareddau hyrwyddo wedi gorfod cael eu hatal. Mae'r Cyngor wedi ceisio ymateb yn gadarnhaol i'r heriau hyn trwy gynnig darpariaeth rithiol pan fo'n ymarferol bosib.

Wrth edrych ymlaen, bydd y Cyngor yn parhau i fanteisio ar bob cyfle i ddatblygu a chryfhau'r prosesau sydd ganddo mewn lle i sicrhau cydymffurfiaeth â'r Safonau Iaith Gymraeg. Rhagwelir yn y cyfnod nesaf y bydd angen rhoi sylw penodol i sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei phrif lifo i holl gynlluniau Adfer y Cyngor.

Mehefin 2021